

Ramon Gómez Molina

**Aquesta nit no vindrà a
sopar Virginia Woolf**

Tinet
www.tinet.cat

*Sento en els meus dits el pes
de cada paraula, fins i tot
quan escric un breu article.*

Virginia Woolf

A «The fascination of the pool», Virginia (Stephen) Woolf sembla intuir com seria la seva mort. El relat –un dels més curts que se li coneixen i escrit en primera persona, forma en què no solia fer-ho– ens descriu com era de profund l'estany i l'atracció que sentia prop de les seves aigües. Ens ha deixat escrit el següent:

«No obstant això, et seies entre els joncs i observaves l'estany –els estanys exerceixen una curiosa fascinació (aquesta mena de fascinació seria fatal per a ella dotze anys més tard), encara que no sàpigues ben bé en què consisteix–; les lletres vermelles i negres i el paper blanc semblaven descansar suaument damunt la superfície, mentre dessoria transcorria una profunda vida subaquàtica, com la remor, el murmuri d'una ment.»

I pensa en la gent solitària que ha visitat l'estany i que, malgrat haver-se'n anat, encara hi ha una presència, uns pensaments que suren damunt aquelles aigües inquietants. I aquests pensaments els percep com si l'hi parlessin. Primer és un home de cara rubicunda i amb grans patilles que li explica l'eufòria en què visqué l'Exposició Universal de 1851, i que exclama:

«Déu meu, quina calor feia!» Després una parella d'enamorats que jeia a la vora de l'estany, adés nedant adés destil·lant paraules d'amor etern, petons ardents i desesperació. La noia acabà ofegada en aquelles aigües. I el pescador desencisat perquè «Mai no vam atrapar la carpa gegantina; però la vam veure una vegada... “Déu meu, que gran era! Es diu que mai no la pescaren.” “Ai de mi, ai de mi!”, sospirà una altra veu molt trista que devia provenir de les profunditats. Era la veu que tots volíem oir. Les altres veus s'escapoliren cap al marge per escoltar les paraules del gran endeví que tan melangiós semblava. Segurament coneixia la raó de tot allò; tots

volíem saber. Em vaig apropar més a les aigües i vaig separar els joncs per observar millor la fondària. Però allí, sota l'home que havia estat a l'Exposició, de la noia que s'havia ofegat, del pescador que havia vist una carpa i de la veu que repetia una i altra vegada: "Ai de mi, ai de mi!", sempre hi havia alguna cosa més. Sempre hi havia un altre rostre, una altra veu... Potser per aquesta raó ens agrada tan asseure'ns i contemplar les aigües dels estanys?»

Virginia passejà solitària en més d'una ocasió per aquest indret, sols acompanyada de la seva aclaparadora sensibilitat, que ratllava la paranoia, i que li permetia percebre el més suau alè de vida on n'hi hagués. I en aquest llac, tant per les veus com pel que s'hi reflectia, pel que s'hi evocava, s'hi sentia bé, com alliberada del pes de les dèries que patia, atreta potser pel que havia de ser una raó per viure i, potser també, una raó per morir.

Escriu a «A simple melody» que «... ell se sentia alleugerit en sorprendre's pensant en la mort com una capbussada en un llac, atès que l'alarmava aquell instint de la seva ment, que en un descuit...»

No pot ser més punyent la reiteració de la mort i l'estany en la seva obra. Potser si capteu els pensaments i les veus a què es referia Virginia que brollaven de les aigües, de l'home de cara rubicunda i gruixudes patilles, de la parella d'enamorats en la que ella acaba ofegant-se, del pescador que assegurava haver vist una majestuosa carpa i el que amb veu tristíssima repetia «Ai de mi, ai de mi!», tal vegada, afinant l'oïda i predisposant els sentits, podreu escoltar una altra veu nova, anguniosa, gairebé inaudible per a segons quins interlocutors.

Quan en les aigües emmudeixen les veus que diu haver sentit Virginia, llavors sorgeix, com en una mena de xiuxiueig, el seu pensament fet so, ella que sabia escoltar les cuites dels ens que pul·lulaven per aquelles aigües tranquil·les.

Ep! Deixem-nos de supèrflues digressions que poden distreure el lector, perquè –encara que ho sembli, aquest relat no és una sessió d'espiritisme– la veu que ens reclama l'atenció és la d'ella. Fixeu-vos bé en el que ens diu:

«Com canta Edith Piaf, 'jo no em lamento de res: ni del bé ni del mal que he fet ni del que m'han fet'. I és veritat, no em peneixo de res. Ningú no té dret de retreure'm res. El lliure albi està per damunt de qualsevol autoritat.

He estat un ésser privilegiat en tot. Vaig començar a publicar quan vaig voler fer-ho, i l'èxit literari i social m'ha acompanyat arreu. Aviat vaig aconseguir la independència econòmica i una habitació pròpia per poder escriure. He aconseguit curullar el que tota noia anglesa busca amb més deler: casar-se i formar una família.

Quan rellegeixo els meus escrits, trobo que podrien haver estat millor i que caldria refer-los de dalt a baix. I ara m'incomoda la inclinació que he sentit per referir-me preferentment a personatges femenins. I un neguit interior que em fereix em diu que tota la meua obra, tota, no té cap vàlua.

No sabeu com maleixo els refredats, els constipats, la grip, perquè sóc víctima propiciatòria de tots ells. Comencen sense gairebé advertir-los, atacant-me les vies respiratòries altes i acostumen a manifestar-se amb el màxim rigor en els pulmons. I no se'n van, resten com

hostes recurrents mesos i mesos, arribant a malmetre'm la salut fins l'extenuació. I acte seguit apareix la temuda depressió.

Com temo l'hivern per aquesta causa! I amb aquest estat lamentable, no puc ni agafar la ploma. I cada paraula que intento escriure em pesa enormement en cada dit. Els dies que he de fer llit, se m'enfonsa el món, fugen les ganes de viure, desapareixen els colors, les lletres i els llibres...

Quan envejo els peixos de l'estany, que dia i nit, submergits dins l'aigua, sembla que se'n riuen dels meus patiments. Els observo amb veritable curiositat, perquè em fan pensar, em fan creure, que són éssers superiors a mi. No pensen, sembla que no tenen memòria; per tant deuen ser feliços. Nosaltres, malauradament, estem sotmesos a les sacsejades del pensament i a sofrir les evocacions que ens retreu la memòria.

Encara no he complert els seixanta anys, em trobo bé exteriorment, però entre el cervell i el cor es lliuren atterridors combats en el camp de batalla de la meua feble anatomia.

Creieu-me: voldria rescabalar-me dels atacs físics de l'interior i gaudir d'una escletxa per on escapolir-me a l'espai que diuen que hi ha allà dalt.

M'he adonat que la meua tendència a estudiar primordialment l'element femení, amb les seves intimitats, la por de no estar a l'altura en alternar per primera vegada en societat, la mare interessada que guia la filla per camins que, de seguir-los, la conduiran a vestir-se de llarg i de blanc, a casar-se, per l'església anglicana, segurament amb un marit sonso però podrit de guinees. Ai, senyora Dalloway, si tu sabessis...!

Sí, he de reconèixer que al principi m'alegrava anar pujant al cim de la glòria, amb els familiars empenyent-me quan defallia, els amics condescendents perquè era una dona. I en aquest punt vull assenyalar que més d'un intel·lectual vanitós va haver de llançar la tovallola durant les tertúlies literàries del grup Bloomsbury. Cal dir que anava molt ben preparada i en aquesta preparació no era aliè el meu marit, que se les sabia totes. Tant se les sabia, que vam decidir no tenir fills.

Quanta joia m'oferien la primavera i l'estiu d'aquells joves anys, de total despreocupació, sols abstreta pels estudis, que m'agradaven d'allò més, sempre i quan el mal temps no es fixés en mi i no em visitessin els apocalíptics refredats. Els metges em renyaven perquè, deien, desorbitava llurs efectes.

Quan venia la bonança i els malaurats hostes de l'hivern fugien, la meua manera d'escriure sabia trobar una deu inesgotable, que fluïa abastament. En els treballs de crítica literària era severa amb els escriptors anodins i afalagava els que s'havien guanyat notorietat mitjançant la feina ben feta i inspirada.

Ara adverteixo, abans no, que tant en les crítiques com en les tertúlies en què participava seguíem un criteri endogàmic –és a dir, donar voltes i més voltes sobre el mateix eix– de magnificar la literatura pròpia, nacional. O sigui, que si Keats, que si Shelley, que si Wordsworth o les tres germanes Brontë o Shakespeare. I d'aquí no sortíem.

Prèsbites per ignorància, o per temor a la importació de noves idees que podien venir de l'exterior, tant per part del continent com per part d'Estats Units, nosaltres estàvem parapetats confortablement en el nostre baluard insular, perquè la situació ja ens anava prou bé.

Però aquest aïllament voluntari, com una gran barrera de vidre que separés l'illa del més enllà, es va esmicolar en infinitat de trossos en esclatar la Gran Guerra, la Gran Estupidesa, en la quals els marits, els germans i els fills del Regne Unit van haver d'intervenir, i les dones contemplar com anaven a matar i a deixar-se matar en les trinxeres per raons que difícilment podíem entendre. Rius de sang, sofriment inútil, plors i planys a les llars.

Els tres anys que es perllongà la contesa europea em van afectar més del compte, perquè una grip tossuda em va doblegar la salut.

Acabada la guerra, l'entrada de les noves corrents literàries de l'exterior no es produí de forma abassegadora, com se suposava, sinó molt a pleret, com en comptagotes.

Que ràpid passaria el temps d'espera d'entreguerres. Els mitjans de comunicació no deixaven d'advertir-nos dels negres núvols, de turmenta, que s'apropaven, primer d'Espanya, després d'Àustria i dels sudets.

Malgrat estar en contra del feixisme que es volia imposar als espanyols, hem de reconèixer que els conservadors i l'extrema dreta del nostre país, en aquest tema, saberen treballar millor que nosaltres, els laboristes, en favor de la reacció. Quant ho sento!

En alguna ocasió, a casa, parlàrem de fer una visita a Espanya i veure la situació de ben a prop. No fou possible. El meu marit creia que, si s'hagués ajudat com s'havia de fer a la república, aquesta hauria guanyat i, de retruc, el nazisme s'ho hagués pensat dues vegades per desfermar una segona bogeria. La inhibició de les democràcies europees envers la qüestió espanyola la considero una covardia ignominiosa.

Polònia va ser el detonant –i per què no ho va ser la martiritzada Espanya?– perquè els temorencs aliats europeus es decidissin a actuar.

Llavors suposava que aquesta nova situació de precarietat, d'inseguretat, de desmoralització i absències, potser ja per a sempre, dels éssers més volguts, no podria suportar-la, atès que les meves espatlles als cinquanta-nou anys no eren les mateixes que vint-i-tres abans. I per acabar d'adobar-ho, els refredats no em deixaven de petja.

No obstant tot això, m'esforçava a corregir proves de noves reedicions. Feia moltes esmenes. Així em semblava que el llibre reeditat guanyava la qualitat que li mancava.

Més d'una vegada vaig veure, a les tertúlies, un senyor alemany –em van rectificar de seguida quan ho vaig dir: era austríac–, que residia a Bath, junt amb la seva dona. També escrivia. Ho feia en un passable anglès que donava molta feina als correctors. En una conferència que va pronunciar sobre autògrafs, la va aprofitar per explicar-nos la seva situació d'exiliat. Me'l van presentar. El recordo perquè coincidírem els dos portant un mocador a la mà. Es va excusar dient que d'ençà que s'havia instal·lat a Anglaterra no havia hagut manera de treure's els constipats de damunt. Semblava una malaltia compartida, de la qual vam parlar una estona. En acomiadar-nos, la seva esposa, que li feia de secretària, quan ell sortia al vestíbul, em va demanar si podia atendre-la un moment.

Vaig suposar que volia intercedir a favor d'aquell home per alguna qüestió editorial. No va ser així. Em va pregar que l'entrevista fos feta a casa meva. Hi vaig accedir.

A les deu del matí del dia següent, la secretària –vestia una roba que no em feia el pes– i jo sèiem en les butaques del meu despatx. Em va venir a dir que, com a austríacs que eren, la seva situació, per qüestió de la guerra contra Alemanya, era tan delicada –malgrat ser ben acollits per la societat jueva anglesa i tenir la nacionalitat britànica– que demanava que alguna personalitat del país sortís fiador per a ells. I per això es dirigia a mi. En produir-se l'Anschluss, qualsevol austríac, a Anglaterra, passaria a ser considerat amb totes les conseqüències com a alemany.

La vaig acomiadar assegurant-li que faria tots els possibles per afavorir-los. Se'n va anar amb els ulls tan tristos que semblaven portadors d'una mort pressentida, potser sospitant que per part meva no mouria un dit.

Si he de ser sincera, hauré de confessar que per aquell temps, immersa en els treballs editorials i en les tasques de voluntariat que duia a terme –cal recordar que érem al primer any de la que més endavant seria anomenada segona guerra mundial– prop de la Creu Roja, no vaig poder ser prou diligent envers la petició que m'havia formulat la parella d'austríacs.

Encara que em vaig escarrassar a trobar suports importants per a atenuar la seva expulsió, lamentablement no hi vaig arribar a temps.

Un mes més tard rebia una carta, amb segell portuguès, que deia el següent: «Benvolguda senyora. Des de Lisboa li trameto quatre lletres per agrair-li la seva desinteressada gentilesa per ajudar-nos. Demà embarquen cap a Estats Units, on pensem instal·lar-nos i intentar començar una nova vida. Rebi una salutació d'un fervent admirador de la seva obra literària. Stefan Zweig.»

La carta em va destarotar d'allò més. Ara recordava haver llegit alguna ressenya sobre aquest autor, poc conegut al país. A la biblioteca pública de la localitat on érem refugiats vaig trobar, en anglès, 'Vint-i-quatre hores de la vida d'una dona' i 'Amok', les quals em vaig afanyar a llegir-les. M'agradà el seu estil. Els meus coneixements d'alemany són tan minsos, que preferí la lectura de la major part dels seus llibres en la versió francesa.

Reduïda a un cercle literari tancat a les innovacions que podien provenir del continent i solament nodrint-me de les creacions nacionals, no havia advertit la vàlua d'aquest escriptor, que ja portava vivint set anys amb nosaltres. Quina llàstima!

Llavors vaig comprendre la magnitud del drama que visqueren Stefan i la seva esposa, en fugir primer de l'Àustria ocupada i després en ser foragitats d'Anglaterra, contemplant el panorama espadador d'una Europa enrunada, trepitjada per les botes victorioses dels omnipotents soldats del tercer Reich.

Per part nostra, una vegada bombardejades la casa i l'editorial que teníem a Londres, ens vam anar a refugiar a Monk's House. Des d'aquí vèiem els combats aeris que es lliuraven sobre una capital en flames. Teníem la impressió que assistíem a un espectacle pirotècnic, amb un cel cobert de dirigibles que intentaven protegir-nos de l'aviació alemanya.

Ens en sortiríem, d'aquesta? Cal recordar que els bombardejos sobre Londres eren cada vegada més aterridors i freqüents; la guerra devorava incansable la nostra joventut. Ens vam fer els sords en el conflicte d'Espanya. Ara la mateixa situació ens pertocava viure-la nosaltres, encara que multiplicada per cent... I

esperàvem perplexos que els nord-americans vinguessin a ajudar-nos. Quan ho farien? Potser quan les tropes soviètiques alliberessin París?

El refredat va fer acte de presència quan més deprimida em sentia. Fent el cor fort, quan despuntà la primavera, vaig decidir anar a l'estany a contemplar com la naturalesa encara dormia al seu voltant.

El silenci era total; únicament s'escoltava el bleix d'una respiració fatigosa, que tenia prou feina per no trencar-se.

Les seves aigües exercien una mena d'atracció sobre mi... Ja ho vaig escriure en certa ocasió: "... ell se sentia alleugerit en sorprendre's pensant en la mort com una capbussada en un llac, atès que l'alarmava aquell instint de la seva ment, que en un descuit"..."»

I el «descuit», lamentablement, es va produir.

Els periòdics informaren que Virginia Woolf, el 28 de març de 1941, desaparegué del seu estudi a Monk's House, camí d'un llac prop del riu Ouse (Lewes, Sussex), on trobaren el seu cadàver, amb les butxaques plenes de pedres. Abans havia deixat dues cartes de comiat: una per a la seva germana i l'altra per al seu marit. Escrivia a aquest: «Benvolgut. Estic segura que, de nou, m'estic tornant boja. Crec que no podré superar una altra d'aquelles terribles temporades...» A l'any següent, Stefan Zweig i la seva segona dona, Charlotte, es van suïcidar en la localitat de Petròpolis (a les rodalies de Rio de Janeiro). En una de les seves cartes escrivia a la seva

primera muller, Friderike: «Em sento massa fatigat per suportar tot això. Estic segur que tu podràs viure millors temps y em donaràs la raó: que comprendràs com jo no he volgut esperar més. Aquestes últimes línies són per a tu, en les meves últimes hores. No pots imaginar la plàcida alegria que m'envaeix des que he pres tal decisió.»

Primera edició en ePUB i PDF: juny de 2013.

Publicat a www.tinet.cat.



Diputació Tarragona

Distribució sota llicència "[Reconeixement –
No Comercial – Sense Obra Derivada
\(by-nc-nd\) 3.0 Espanya](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/)" de Creative Commons.

